

Säby-Åby och "Stymninge sjö"

"Nya" uppgifter om de båda Säbystenarna och om misstänkta boplatser eller gravar ger en tydligare bild av det intressanta området mellan Säby-Stymninge och Östra Styran. Detta börjar allt mer framstå som ett slags inre centrum vid sidan av Ålby i järnålderns Ösmo.

Båda de runstenar som hittats på Säby marker är uppställda på annan plats än den där de fanns vid upptäckten. Av någon anledning har ingenstans den riktiga fyndplatsen angivits. Inte ens framlidne länsantikvarien Sven "Runjanne" Jansson har i sin bok om runinskrifter sagt annat än "i närheten" - trots att han själv var inblandad i båda upptäckterna.

Från historisk synpunkt är det naturligtvis fyndplatsen som är intressant. Det är den som kan bidra till det pussel som så småningom kan klarlägga hur det forntida samhället såg ut.

Båda stenarna hittades av Olle Holmer, tidigare ägare till Säby och sedermera bosatt på Söderby gård. Olle tillhörde ju bygdens verkliga profiler med en mångårig kommunalpolitisk insats och ett väldokumenterat intresse för socknens natur och kultur.

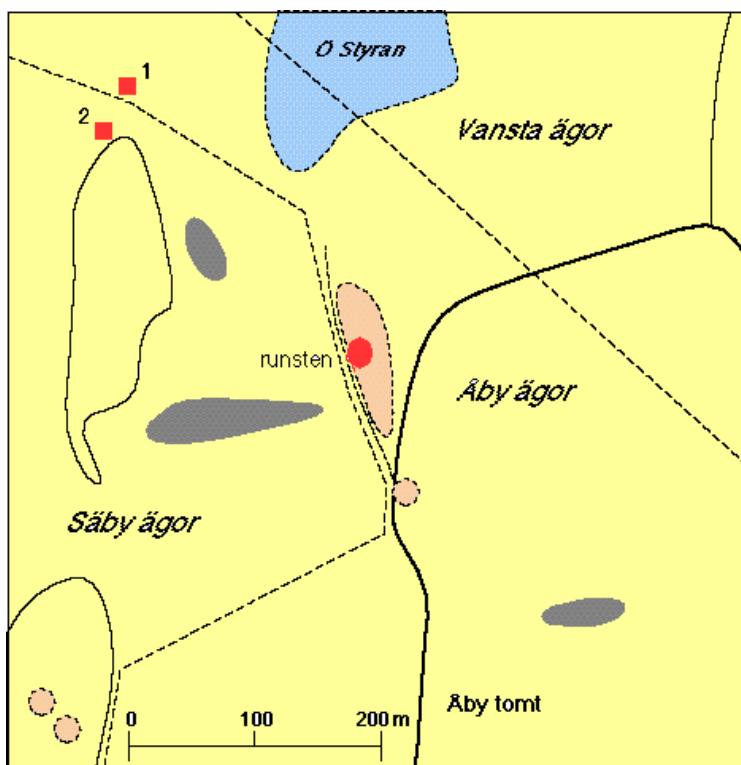
Fynd längs den gamla strandkanten

En sensommardag på 1980-talet var vi tillsammans ute på Olles gamla ägor. Då prickade vi in fyndplatserna för de båda stenarna, alldeles intill varandra och i nordkanten på den tydliga höjdsträckning som går upp mot Österstyran väster om Djursnäs vägen (figur 1).

Den ena av stenarna (1) står numera vid den lilla brukningsvägen öster om fyndplatsen (se figur 1). Den andra är uppställd strax öster om Säby gård intill Djursnäs vägen.

Olle kunde vidare berätta att årtiondens jordbruk avslöjat andra intressanta saker. Flera områden med helt avvikande jordmån finns nämligen i närheten. Det är jordar med höga halter av fosfor- och andra salter - något som uppstår vid förbränning och förmultning av animaliskt material och således innebär troliga mänskliga bo- eller gravplatser. De ligger alla längs en höjdsträckning 50-100 meter söder om runstenarnas fyndplatser (se figur 1).

Höjdsträckningen är utjämnad av odling men hamnar ändå åtskilliga meter över Österstyrans nivå. Den fortsätter österut och bildar den tydliga vattendelaren mellan "Stymninge sjö" och Styran-sjöarna. På så sätt är det en mycket naturlig plats för bosättning.

Figur 1. Fyndplatserna för de båda Säbystenarna (röda kvadrater 1 och 2). Den röda cirkeln visar nuvarande placering av sten 2. Områden med hög fosfathalt är markerade med mörkt raster. Registrerade fornlämningar är markerade med rosa färg.

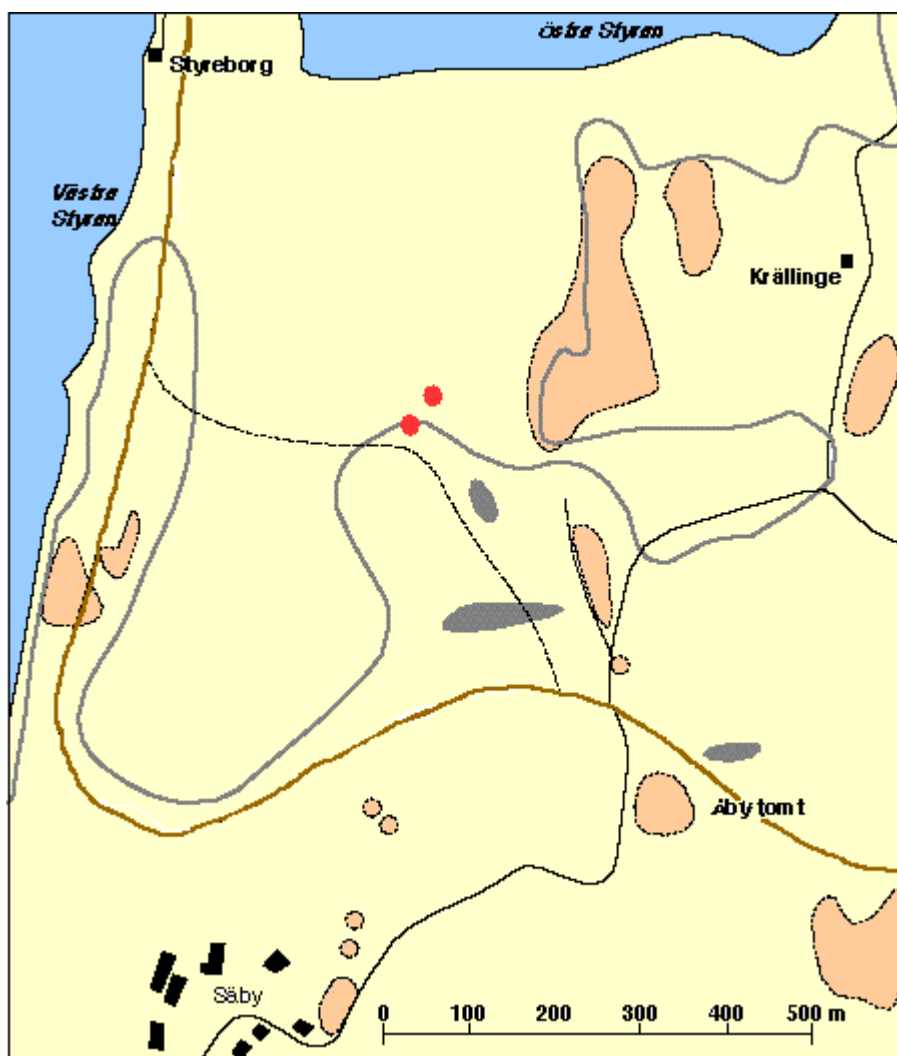
Bilden klarnar

Om vi nu lägger samman de nya pusselbitarna med de gamla, börjar vi få en mycket intressant bild (figur 2).

Den gamla "vikingavägen" förbi Sorunda har passerat just här. Den kom över passagen mellan de båda Styran-sjöarna, förbi nuvarande Styreborg, och fortsatte sedan österut mot Älby och troligen även söderut mot Kronberg-Djursnäs (brun i figur 2).

Fornlämningarna ligger påtagligt längs höjdkurvan för 30 meter och man kan därför anta att denna - eller en aningen lägre nivå - markerar utbredningen av sjön vid järnålderns slut (numera strax under 27 meter efter 1800-talets utdikning).

"Stymninge sjö" nådde i öster upp i höjd med Säby och vikingavägen bör därmed ursprungligen ha följt den bruna linjen men kanske med tiden den svarta genvägen. Runstenar användes ofta som revir- och maktmarkeringar längs vägar och de båda Säbystenarna (röda fyndplatserna) talar då för att det fanns en bro eller ett vad i det nordligare läget. Möjligt är också att den sydvästliga utvikningen på 30-meterskurvan ned mot Säby beror på senare tiders odling

Figur 2. Översikt av området Säby-Östra Styran: fyndplats för runstenar (fyllda cirklar), registrerade fornlämningar (ljus rastrederade med streckad linje) och misstänkta lämningar (grå). Den grå linjen visar höjdkurvan för 30 meter.

